
**แรงงานข้ามชาติ กับ การทำให้เป็น "สัตว์-เศรษฐกิจ"
ภายใต้ภาวะการถูกกดทับ:
กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย
Migrant Workers and an Economic Animalization under
Subalternity: A Case of Migrant Workers in Thailand.**

กมเลส โฟติกนิษฐ*, พัชรินทร์ สิริสุนทร และ วัชรพล บุทธรักษา*****
Kammales Photikanit, Patcharin Sirasoonthorn and Watcharabon Buddharaksa

* อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

**รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Photikanit, K., Sirasoonthorn, P. and Buddharaksa, W. (2017). 13 (2): 99-119

DOI:

Copyright © 2017 by Journal of Social Sciences, Naresuan University: JSSNU

All rights reserved

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งนำเสนอการเลื่อนไหลของอำนาจ และภาษา โดยใช้กลไกของการขับเคลื่อนอำนาจผ่านนโยบายของรัฐไทยในการสร้างความหมาย (significance) ให้กับชุดความจริงที่ในอดีตเคยได้รับการยอมรับว่าเป็นความจริงที่พิสูจน์แล้ว ด้วยแนวทางการศึกษาแบบกลุ่ม ผู้ศึกษารัมชี (Gramscian Approach) ซึ่งมีลักษณะสำคัญที่เป็นกระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์ (critical science paradigm) ร่วมกับแนวคิดเชิงตีความ (interpretive approach) ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้การอุปมาอุปไมย (Metaphor) ถึงความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายและแนวทางการปฏิบัติของรัฐไทย และกลุ่มทุนที่มีผลให้ “แรงงานข้ามชาติ” ในฐานะ “คน” (human being) ถูกพิจารณาให้กลายเป็น “สิ่ง” (thing) หรือ “สัตว์+ เศรษฐกิจ” (homo-economicus) ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ไม่มีคุณค่าทางสังคม (more economic benefits, but less social values) ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการดังกล่าวดำเนินไปในรูปของการลดคุณค่าของเสียง (deformation) ของกลุ่มคนดังกล่าวจาก “เสียงพูดแบบคน” ให้เหลือเพียง “เสียงร้องแบบสัตว์” ที่อาจจะได้ยิน แต่ก็มีความสนใจฟังหรือเข้าใจ (out of sight, out of mind) เพราะสะท้อนถึง “การไม่มีความหมาย” (insignificance) ของ “สิ่ง” (thing) หรือ “สัตว์” (animal) ที่ไม่ใช่ “คน” (man) ที่ไม่สามารถออกเสียงเป็นภาษาคนได้ด้วยตนเอง หากแต่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การออกเสียงแทนจากผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับตัวแรงงานข้ามชาติเหล่านั้น เพื่อ “การใช้/หาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” จากกลุ่มแรงงานข้ามชาติเหล่านั้นเป็นหลัก ในขณะที่ “ศักดิ์ศรีความเป็นคน” (human dignity) ยังคงเป็นข้อคำถามที่ยังไม่เคยได้รับคำตอบที่ชัดเจน

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ, การทำให้เป็น “สัตว์-เศรษฐกิจ”, ภาวะการถูกกดทับ

Abstract

This article aims to exhibit the flowing of power and language by using Thai's state policy formulation to create migrant worker's significance as a set of truth which has been accepted as a proof. The documentary research by adopting Gramscian approach which based on critical science paradigm and interpretive approach had been applied as a major research methodology. The author adopts *metaphor of the homo-economicus* to express the relations between Thai state's policy formation and their economic alliance's implementation which affected migrant worker's subalternity. The research found that the economic animalization was operated based on the initiative thoughts of Thai state's policy formation which related to dehumanization process. By doing this process, the migrant workers as men was metamorphosed into animals who has more economic benefits, but less social values. The significant of migrant worker's voices was also deformed into an animal screaming which cannot speak by their own voices. Rather, they had to live under the story narrative by the authority who has power to make policies for those migrant workers. Here migrant workers as *animals* symbolized the insignificant and the condition of out of sight, out of mind. The economic exploitations had been highlighted as major concerned by Thai state. While, the migrant worker's human dignity has not received a clear answer yet.

Keywords: Migrant workers, Economic Animalization, Subalternity

แต่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญยสฤกษ์ อเนกสุข “ครูผู้ให้”
ด้วยความเคารพและระลึกถึง

บทนำ บทความนี้ มุ่งนำเสนอการพิจารณาแรงงานข้ามชาติด้วยการอุปมาอุปไมย (Metaphor) ถึงกระบวนการทำให้เป็น “สัตว์+เศรษฐกิจ” (Animalization+Economicalization) ด้วยแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และแนวคิดเชิงวิพากษ์นโยบาย (Critical Policy Concept) ซึ่งพิจารณาความเคลื่อนไหวของอำนาจ และภาษา โดยใช้กลไกของการขับเคลื่อนอำนาจผ่านตัวนโยบาย โดยการสร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ที่ทำให้คนในสังคมถูกกำหนดให้เข้าใจและยอมรับ จะพบว่า มีกระบวนการทำให้ “คน” (Man) อย่าง “แรงงานข้ามชาติ” (Migrant Workers) กลายเป็น “สัตว์เศรษฐกิจ” ที่มีได้เป็น “สัตว์” (Animal) ตามการจำแนกแยกแยะด้วยสายพันธุ์ (Species) หากแต่เป็นกระบวนการคัดแยกทางสังคม (Social Exclusion) ที่มีผลให้ “คน” (Man) ถูกพิจารณาให้กลายเป็น “สิ่ง” (Thing) หรือ “สัตว์เศรษฐกิจ” (Economic-Animals) ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ แต่ไม่มีค่าทางสังคม (More economic benefits, but Less social values) โดยการลดคุณค่าของเสียงของกลุ่มคนดังกล่าวจากเสียงพูดแบบคนให้เหลือเพียง เสียงร้องแบบสัตว์ ที่อาจจะได้ยิน แต่ก็มีควรสนใจฟังหรือเข้าใจ (Out of Sight, out of Mind) เพราะสะท้อนถึง “ความไม่มีความหมาย” (Insignificant) ของ “สิ่ง” (Thing) หรือ “สัตว์” (Animal) ที่ไม่ใช่ “คน” (Man) และต้องอยู่ภายใต้การออกเสียงแทนจากผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับตัวแรงงานข้ามชาติเหล่านั้น เพื่อการควบคุมทางสังคม และการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

แรงงานข้ามชาติถือเป็นปรากฏการณ์เพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงานข้ามชาติอย่างทางสังคมที่พบได้ทั่วโลกตั้งแต่อดีตกาล ต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทุกๆปี จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อโลกมุ่งการพัฒนาที่เร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์เพื่อสร้างสังคมสมัยใหม่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ทำให้ทุกสังคมในโลกขานรับผ่านพัฒนาการการเติบโตแบบเส้นตรง (Linear Stage of Growth Model) สภาพดังกล่าวทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน ทุน และสินค้าที่ก้าวหน้า กว้างไกล และเสรีมากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่า แรงงานข้ามชาติเป็นผลผลิตของระบอบเศรษฐกิจที่มุ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยละเลยคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Giddens, 2008) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงานข้ามชาติอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทุกๆปี แรงงานส่วนใหญ่มาจากประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทยโดยเฉพาะจาก 3 ประเทศ คือ เมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2555 มีแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยถึง 1,133,851 คน แต่ในปัจจุบันไม่ทราบจำนวนที่ถูกต้องของจำนวนแรงงานข้ามชาติ (กาญจนา เทียนลาย, 2558: 11) โดยมีเหตุผลหลักของการอพยพเคลื่อนย้ายมาจากความแตกต่างของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความขาดแคลนแรงงานในงานเกษตรกรรมงานก่อสร้างอุตสาหกรรม การผลิตและงานบางประเภท ประกอบกับความยากจน และการหลบหนีภัยสงคราม

อนึ่ง การอพยพข้ามถิ่นฐานเข้ามาทำงานโดยแรงงานข้ามชาติเหล่านี้มีทั้งเข้ามาอย่างถูกกฎหมาย ผิดกฎหมาย และการลักลอบเข้ามา โดยการอพยพแรงงานข้ามชาติ เข้าสู่ประเทศไทยนั้น มีปัจจัยหลัก 2 ประการคือปัจจัยที่เป็นแรงผลักดัน (Push Effect) ได้แก่ ปัญหาการว่างงานความยากจน ความไม่สงบทางการเมือง ความด้อยโอกาสทางการศึกษา และปัจจัยที่เป็นแรงดึงดูด (Pull Effect) ได้แก่ นโยบายการว่าจ้างแรงงานระบบการศึกษาและสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

นอกจากนี้ยังเนื่องจากการที่แรงงานไทยมีการพัฒนาฝีมือมากขึ้น มีการศึกษาสูงขึ้น ไม่ นิ ย ม ทำ ง า น หนัก และ เสี ย ง อัน ต ร ร า ย ส ภ า พ ดัง ก ล่า ว ทำให้แรงงานข้ามชาติ ซึ่งมีค่าแรงที่ถูกกว่าขยันและอดทนสูงกว่าเข้ามาแทนที่โดยเฉพาะในกิจการที่มีลักษณะพิเศษในงานประเภท 3D นั่นคือสกปรก (Dirty) ยากลำบาก (Difficult) และอันตราย (Dangerous) อาทิ งานในภาคเกษตร และการประมงทางทะเล รวมถึงคนรับใช้ในบ้าน และงานก่อสร้าง (กาญจนา เทียนฉาย และธिरรงค์สกุลศรี, 2555: 48) ดังนั้น การใช้แรงงานราคาถูกจึงเป็นทางเลือกที่ง่ายที่สุดของผู้ประกอบการในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และเพื่อประโยชน์ในการลดต้นทุนการผลิตในขณะที่มีการแข่งขันที่สูงขึ้น (กองวิจัยการตลาด กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, 2555)

ภายใต้กระแสแห่งความเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ แต่ กระบวนการจัดระบบแรงงานข้ามชาติกลับถูกจำกัดอยู่ภายใต้กรอบคิดในการจำแนกแยกแยะ “คน” ด้วยฐานคิดแบบ “รัฐ-ชาติ” (Nation-State) ด้วยการจำแนกแยกแยะสิทธิความเป็นพลเมืองแห่งรัฐนั้นๆ เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ในขณะที่กลุ่มคนข้ามพรมแดน ที่มีลักษณะ “ไม่เหมือน” ถูกทำให้กลายเป็นคนอื่นหรือสิ่งอื่นที่ไม่เข้าพวก (The Otherness) ด้วยความชอบธรรมทางกฎหมายของรัฐปลายทาง เพื่อประโยชน์แห่งรัฐในการควบคุม สอดส่อง และ “รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง” และสร้างอรรถประโยชน์ในฐานะพลังการผลิตในการสร้างความมั่งคั่งให้กับรัฐนั้นๆ ซึ่งฐานคิดดังกล่าวเป็นข้อคำถามและประเด็นถกเถียงในประเด็นของการเคารพในสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนดังกล่าวอย่างกว้างขวาง

บทความนี้มี 6 ส่วนหลัก เริ่มต้นด้วยบทนำเพื่อนำเสนอถึงจุดตั้งต้นของบทความ โดยมุ่งนำเสนอกระบวนการทำให้แรงงานข้ามชาติกลายเป็น “สัตว์” เพื่อประโยชน์ทาง “เศรษฐกิจ” ภายใต้ภาวะการถูกกดทับ “ตัวตน อัตลักษณ์ และเสียงของความเป็นคน” ของกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ส่วนที่สองเป็นการนำเสนอความเคลื่อนไหวของอำนาจผ่านภาษาที่มีลักษณะจำแนกแยกแยะตำแหน่งแห่งที่ หรือ จัดระบบ/หมวดหมู่ใหม่ (Rearrangement) ในการให้ความหมายซึ่งสะท้อนถึง “การให้ความสำคัญ” (Signification) กับ “แรงงานข้ามชาติ” ในฐานะสัตว์+เศรษฐกิจ (Animalization+Economicalization) ให้เป็นหนึ่งในปัจจัยทางการผลิต (Mode of Productions) เพื่อ “ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” ของรัฐปลายทาง ส่วนที่สามนำเสนอความจริงอีกชุดหนึ่งที่มีไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึงในประเด็นของ “แรงงานข้ามชาติกับการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทย” ส่วนที่สี่ว่าด้วยการใช้กลไกของรัฐที่มีส่วนสร้างความเชื่อที่มีลักษณะกดทับ (Subalternity) และกีดกัน (Exclusion) กลุ่มแรงงานข้ามชาติให้กลายเป็น “เป็นอื่น” (The Others) ในสังคมไทย ส่วนที่ห้านำเสนอ

ตัวอย่างของเรื่องราวชีวิตและประสบการณ์ว่าด้วย “การกดทับ” (Subalternity) ของ
แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายของบทความนี้

สัตว์เศรษฐกิจ (Economic Animals) หรือ สัตว์+เศรษฐกิจ (Animalization+Economicalization)

ตามมุมมองของศาสตร์ทางการเกษตร (Agricultural Science Perspective)
คำว่า “สัตว์เศรษฐกิจ” (Economic Animals) ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำปศุสัตว์ที่มีความ
หมายถึง “การเลี้ยงสัตว์” ซึ่งสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554) ได้ให้คำนิยามด้าน
ปศุสัตว์ ในหนังสือคำนิยามข้อมูลสถิติการเกษตร ว่าเป็นการเลี้ยงแบบไม่เป็นการค้า (Non-
commercial Farm) หมายถึง การเลี้ยงปศุสัตว์ที่เป็นฟาร์มรายย่อย มีจำนวนตัวของสัตว์
ที่เลี้ยงใน แต่ละรุ่น หรือรุ่นใดรุ่นหนึ่งในรอบปีการผลิต ตามเกณฑ์ที่กำหนด กล่าวโดย
สรุปได้ว่าเป็นการเลี้ยงสัตว์ที่มุ่งเน้นเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ผลผลิต
ส่วนที่เหลือจากนั้นจึงจะนำไปจำหน่าย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2554: 11)

ดังนั้น “สัตว์เศรษฐกิจ” ในความหมายของวิทยาศาสตร์การเกษตร (Agricultural
Science) จึงหมายถึง การเลี้ยงสัตว์ด้วยการเกษตรแบบเป็นการค้า (Agriculturalization
and Commercialization) เพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ทั้ง
ประโยชน์ในทางตรงหรือทางอ้อมในทางเศรษฐกิจ เช่น เพื่อใช้งาน นำมาเป็นอาหาร หรือ
เพื่อจำหน่าย นอกจากนี้ยังเพื่อสร้างผลพลอยได้อื่นๆหลายชนิด อาทิ นำมาทำเป็นเครื่อง
อุปโภคและเครื่องใช้ได้ สินค้าบางชนิดจากสัตว์เศรษฐกิจส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ
นับว่าผลผลิตจากการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ สามารถช่วยลดการเสียดุลการค้าได้ประการ
หนึ่ง (สาริธ, 2542; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545)

เมื่อพิจารณาถึง “คำสำคัญ” (Keywords) จะพบว่า คำว่า “สัตว์
เศรษฐกิจ” (Economic Animals) ในความหมายของศาสตร์ทางการเกษตร
(Agricultural Science Perspective) เป็นการเลี้ยงสัตว์ภายใต้การควบคุมด้านการจัดการ
ดูแล อาหาร ที่อยู่ โดยมนุษย์ (Domestic Animal) ด้วยวิธีการเกษตรแบบเป็นการค้า
(Agriculturalization and Commercialization) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ประการ
คือ 1) การเลี้ยงสัตว์ (Domestication), 2) การนำมาใช้ประโยชน์ (Utilization) และ 3)
เน้นการจำหน่ายและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ/การค้า (Commercial Benefits)

อย่างไรก็ตาม คำว่า “สัตว์เศรษฐกิจ” ในความหมายของลัทธิเสรีนิยมใหม่ (Neo-
liberalism) บนฐานคิดจากกลุ่มเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เสนอว่า มนุษย์ทุกคนมีสถานะ
เป็นเพียง “สัตว์เศรษฐกิจ” (Homo Economicus) ในทุกพื้นที่และในทุกเวลา กล่าวคือ
ถึงแม้ว่า มนุษย์ จะอยู่ในพื้นที่ทางการเมือง สังคมหรือพื้นที่อื่นๆ มนุษย์ก็จะตัดสินใจ
กระทำการต่างๆ ด้วยเหตุผลแบบเดียวเพื่อผลประโยชน์สูงสุดในพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic
Terrain) โดยมีเหตุผลและวิถีปฏิบัติของระบบตลาดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดและ
เหมาะสมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดระเบียบพื้นที่ของชีวิตทุกประเภทและทุกระดับ
ตั้งแต่รัฐ รัฐบาล สังคม จนไปถึงตัวตนของมนุษย์ พื้นที่ทุกมิติของชีวิต ตามนัยนี้ล้วนตก
อยู่ภายใต้กระบวนการ “ทำให้กลายเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจ” (Economization of every

domain of life) (Harvey, 2007: ; Brown, 2015; Shenk, 2015; วัชรพล พุทธธรรมา, 2560: 107-108)

นอกจากนี้ คำว่า “สัตว์เศรษฐกิจ” ตามนิยามความหมายของลัทธิมาร์กซิสต์ (Marxism) มุ่งเน้นไปที่ “การต่อสู้ทางชนชั้น” (Class Struggle) ระหว่างชนชั้นแรงงาน หรือชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat) กับชนชั้นนายทุน หรือกระฎุมพี (Capitalists or Bourgeoisie) ในระบอบทุนนิยม อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาวะแปลกแยก (Alienation) ที่เกิดจากการขัดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเริ่มจากความเหลื่อมล้ำในการถือครองวิถีการผลิต (Mode of Production) และความสัมพันธ์ทางการผลิต (Relations of Production) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานจากชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat) ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นหนึ่งในพลังการผลิตทางวัตถุ (The Material Force of Production) หรือพลังการผลิต (Productive Force) ที่สำคัญร่วมกับ ทุน, เครื่องมือ และที่ดิน

ภายใต้โครงสร้างทางชนชั้นแบบทุนนิยม (Capitalist Class Structure) ในกระบวนการผลิตสินค้า แรงงานเป็นผู้สร้างมูลค่าของสินค้า โดยชนชั้นแรงงาน หรือชนชั้นกรรมาชีพขาย “พลังแรงงาน” ของตนให้กับนายทุนผู้เป็นเจ้าของทุน แต่มูลค่าสินค้าที่เกิดขึ้น หลังจากผ่านกระบวนการผลิต ชนชั้นนายทุน หรือกระฎุมพี ผู้ถือครองเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตจะดูดซับส่วนเกินที่เกิดขึ้นจากการผลิต ตามหลักการที่ว่าด้วย การขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value Exploitation) ที่มีมูลค่าผลตอบแทนสูงกว่าที่แรงงานได้รับจากค่าแรงในการผลิต ซึ่งมาร์กซ์มีความเห็นว่าต้องล้มล้างระบบนายทุนให้หมดสิ้นไป โดยการสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ขึ้นทดแทน ซึ่งจะเป็นสังคมที่ไม่มีการแบ่งชนชั้น ไม่มีความแตกต่างทางเศรษฐกิจ ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ และการขัดแย้งอีกต่อไป (Marx, 1887: 71-76, 127-129)

จะเห็นได้ว่า หากพิจารณา “สัตว์เศรษฐกิจ” ด้วยมุมมองแบบมาร์กซิสต์ (Marxism) ชนชั้นแรงงาน หรือชนชั้นกรรมาชีพ เป็นภาพแทน (Representatives) ของ “สัตว์เศรษฐกิจ” ในลักษณะของการเป็นผู้ซึ่งต้องตกอยู่ภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน จนนำไปสู่ความขัดแย้งต่อสู้ทางชนชั้น เพื่อเปลี่ยนแปลงฐานอำนาจใหม่ โดยการลุกขึ้นต่อสู้ เพื่อสร้างประวัติศาสตร์ของพวกเขาเอง (Needed to makes their own history) (ปกป้อง จันวิทย์, 2014; วัชรพล พุทธธรรมา, 2016: 14)

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องชนชั้นแรงงาน (ชนชั้นล่าง) หรือชนชั้นกรรมาชีพที่ได้รับการต่อยอดโดยอันโตนิโอ กรัมสซี นักปรัชญาชาวอิตาลี ในชื่อว่า แนวคิดสภาวะของการถูกกดทับ (Subalternity) และแนวคิดกลุ่มผู้ถูกกดทับ (Subaltern) (Modonesi, 2014: 9) ซึ่งกลุ่มมาร์กซิสต์ดั้งเดิม (Conventional Marxism) ให้ความสำคัญกับสภาวะของความไม่เท่าเทียม (Inequality) ในมิติทางเศรษฐกิจระหว่างผู้ปกครอง (Rulers) กับผู้ถูกปกครอง (Ruled), ผู้นำ (Leaders) และ ผู้ถูกนำ (Led) ขณะที่กรัมสซีให้ความสำคัญกับมิติของความไม่เท่าเทียมทางของอำนาจทางความคิด (Ideas) และความเชื่อ (Beliefs) ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม (The Mass of the Population) (Crehan, 2016: 4 - 7)

คำนิยามที่ดูจะครอบคลุมการให้นิยามความหมายของแนวคิดสภาวะของการถูกกดทับที่น่าสนใจ ได้แก่คำนิยามโดย วิลเลียม เบลค (William Blake) แสดงนัยยะถึง

“กระบวนการปลูกฝังความรู้ที่ปลอมแปลงด้วยการยับยั้งขัดขวางการตระหนักรู้ภายในจิตใจ” (Internalized Mind–Forged Manacles) ตามสิ่งที่กรีมซีเซียนในจดหมายถึงภรรยาของเขาอ่อนเสียชีวิต ซึ่งเบลค ได้ขยายความหมายของคำนิยามสภาวะของการถูกกดทับว่าเป็น ภาวะของการถูกกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของกลุ่มคนที่ไม่สามารถวิพากษ์ประวัติศาสตร์เชิงอุดมการณ์ที่ครอบงำตัวเอง การถูกอธิบายและแสดงเหตุผลถึงความจำเป็นในเชิงประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์กับโลกของอารมณ์ (World of Emotions) และความรู้สึกที่ดึงดูดกลุ่มคนเหล่านั้นให้เข้ามา (Attracted) หรือผลักออกไป (Repulsed) หรือคงอยู่ (Remained) ภายในพื้นที่ของความรู้สึกนึกคิดและความต้องการ รวมถึงการให้นิยามความหมายโดย ฟรานซ์ เฟนอน (Frantz Fanon) ที่สื่อเนื้อหาของจิตวิทยาที่ว่าด้วย สภาวะทางความคิด จิตใจ และสติปัญญา (Mentality) ที่ถูกฉีดเข้าไป (Injected) ด้วยความกลัว (Fear), ความรู้สึกเป็นปมด้อยที่สลับซับซ้อน (Inferiority), ความประหม่ากลัว (Trepidation), ความเป็นทาส (Servility), ความสิ้นหวัง (Despair) และการลดค่าศักดิ์ศรีของตัวเอง (Abasement) (cited in Crehan, 2016: 6 - 17) ตลอดจนถูกละเลยในการเขียนถึงอย่างกว้างขวาง หรือถูกทำให้กลายเป็น “ชายขอบของประวัติศาสตร์” (The Margins of History) รวมถึงถูกทำให้เลือนหายไปจากประวัติศาสตร์ (Hidden From History) อาทิเช่น กลุ่มทาส กลุ่มศาสนา ผู้หญิง กลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ ชาวนา คนงานท่าเหล็ก ช่างเชื่อม ช่างก่อสร้าง นักบวช กลุ่มปัญญาชนคนและกรรมมาชีพ เป็นต้น (Gramsci, 1971: 52; Green, 2011: 1628; วัชรพล พุทธิรักษา, 2557: 136 - 142)

งานของ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2007) เกี่ยวกับพัฒนาการการเกิด “ภูมิรัฐศาสตร์และชาติพันธุ์ชายแดน” ของรัฐไทยสมัยใหม่ในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยนำเสนอความพยายามของรัฐไทยในการควบคุมคน ผ่านการจัดการเชิงพื้นที่และเส้นพรมแดน ด้านหนึ่งทำให้คนในเส้นพรมแดนได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของพวกพ้องเดียวกัน แต่อีกด้านหนึ่งเส้นพรมแดนดังกล่าวได้ผลักคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่นอกเส้นพรมแดนนั้นให้กลายเป็นคนกลุ่มอื่นที่มีสถานะรอง และได้สร้างความรู้สึกละแวก และแตกต่างระหว่างกันและกันที่สุดในที่สุด

นอกจากนี้ งานฉบับดังกล่าวยังเสนอมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ โดยเสนอว่า รัฐไทยมีประวัติศาสตร์ความล้มเหลวในการจัดการกับพื้นที่ทางกายภาพ จึงเลือกที่จะจัดการกับคน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมพื้นที่ชายแดน กล่าวคือ รัฐไทยมิได้พยายามควบคุมพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ทางกายภาพหรือพื้นที่ตามพรมแดนทางแผนที่ หากแต่มุ่งเน้นการสร้างพรมแดนบนตัวคน (ร่างกาย) ผ่านการจัดระบบพลเมืองและคนที่ไม่เหมือนก็ถูกทำให้กลายเป็นชาติพันธุ์ ที่สะท้อนสัญญาณถึงความเป็นคนกลุ่มน้อย ดังนั้น พื้นที่ชายแดนจึงไม่ใช่กลไกการจัดการพื้นที่ทางกายภาพหากแต่เป็นกลไกในการผสมกลมกลืนระหว่างการสร้างพรมแดน (Frontier) กับการกำหนดเส้นพรมแดนบนร่างกายของคน (Primitive Accumulation) ที่มุ่งเน้นการจำกัดแรงงานที่ไม่มีสถานะเป็นพลเมืองของรัฐนั้นๆ หากแต่ดำเนินไปเพื่อเอื้อให้กับ ทุน สามารถเคลื่อนย้ายไปได้อย่างเสรี (Pongsawat, 2007: 432, 476)

สอดคล้องกับงานของเดซา ตั้งสีฟ้า (2546) ในประเด็นของการควบคุมและจำกัดคน โดยกลไกและการใช้อำนาจขององค์อธิปัตย์ (Sovereign Power) โดยประยุกต์ใช้มโนทัศน์ "ชีวิตที่เปลือยเปล่า" (Bare Life or Naked Life) ของ Giorgio Agamben ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจองค์อธิปัตย์ (Sovereign Power) และชีวิต (Human Life) ในสถานะสมัยใหม่ โดยเสนอว่า มนุษย์ทุกคนใช้ชีวิตอยู่ภายใต้แนวคิดเรื่องชีวิตแบบกรีกโบราณ คือ (1) zoe ซึ่งหมายถึง "ข้อเท็จจริงของการดำรงอยู่" (Sheer Fact of Living) ซึ่งทุกชีวิตล้วนเป็นชีวิตที่เปลือยเปล่า และ (2) bios หมายถึง รูปแบบหรือวิถีของชีวิต (Form-of-Life) ซึ่งเป็นชีวิตที่อยู่ใน "polis" หรือชีวิตที่ผูกพันกับ "รัฐ" ทั้งนี้เมื่อมนุษย์อยู่ภายใต้ระบบกฎหมาย (เช่น การมีสัญชาติ) ซึ่งเป็นรูปธรรมของอำนาจขององค์อธิปัตย์ ชีวิตมนุษย์ก็จะถูกทำให้เปลือยเปล่า (Naked Life) ซึ่งเป็นผลผลิตของการใส่เสื้อผ้าอาภรณ์ให้กับมนุษย์โดยอำนาจองค์อธิปัตย์ ซึ่งหมายถึงการควบคุมสอดส่องประชาชน ภายใต้การรวมเข้า และการรวมเพื่อเปิดขั้วออก (Agamben, 1998: 6,83) อย่างไรก็ตาม อำนาจอธิปัตย์ก็ได้มีเพียงด้านเดียว คือ มีทั้งด้านที่ "ดี" (Good) ที่สร้างความหมายให้กับสิ่งที่เปลือยเปล่าขึ้น และอีกด้านหนึ่งที่ "ชั่วร้าย" (Evil) ซึ่งมีศักยภาพที่จะเป็นภัยคุกคามชีวิตที่เปลือยเปล่าเหล่านั้นได้เช่นกัน (Tangseefa, 2003: 23-25; เดซา ตั้งสีฟ้า, 2546: 175-176)

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า คำว่า "สัตว์เศรษฐกิจ" (Economic animals) ในบทความฉบับนี้ จะมุ่งเน้นพิจารณาถึงแนวนโยบายของรัฐที่มีต่อแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ที่มีลักษณะกีดกันให้คนกลุ่มดังกล่าวเป็นอื่น โดยที่ด้านหนึ่งนโยบายดังกล่าวดำเนินไปเพื่อควบคุมกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเพื่อสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับรัฐและนายทุน ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง นโยบายนั้นๆ ได้สร้างความเป็นอื่นให้กับกลุ่มคนดังกล่าว และนำไปสู่ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ในท้ายที่สุด

แรงงานข้ามชาติ: "สัตว์+เศรษฐกิจ" ผู้มีคุณูปการต่อเศรษฐกิจไทย

"แรงงานข้ามชาติ" หรือ "แรงงานต่างด้าว" ตามภาษาราชการของไทย ได้สะท้อนวิถีคิดของรัฐไทยที่นำเสนอภาพด้านลบของ "ความเป็นปัญหา" ของแรงงานข้ามชาติ ในภาวะของความเป็นอื่น (Otherness) ซึ่งภาพ "ความเป็นปัญหา" ของการจ้างงานแรงงานข้ามชาติมักถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายอย่างกว้างขวาง และบ่อยครั้ง ในประเด็นด้าน "ภาวะและความเสี่ยงต่อภัยความมั่นคง ปัญหาสังคม และระบบสาธารณสุข" ที่ปลูกเร้าความรู้สึกหวาดระแวงโดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากประเทศพม่า ซึ่งพบว่ามีการอ้างอิงถึงชุดวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ เมื่อครั้งที่พม่าเข้ามายึดกรุงศรีอยุธยาเมื่อสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมา แต่ละเลยไม่กล่าวถึงความจริงอีกชุดหนึ่งที่เป็นภาพด้านบวกของแรงงานข้ามชาติที่เป็นคุณูปการต่อระบบเศรษฐกิจของไทย

ทั้งนี้ หากพิจารณา "แรงงานข้ามชาติ" ในมุมมองของ "ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ" ที่สังคมไทยได้รับจะพบว่า ความรู้และความจริงชุดใหม่ ได้แก่ "แรงงานข้ามชาติคือทรัพย์สินที่มีค่า" หรือ "แรงงานข้ามชาติคือผู้มีคุณูปการต่อเศรษฐกิจไทย" หรือ

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แรงงานข้ามชาติมีแนวโน้มที่จะคงอยู่และเป็นส่วนหนึ่งของภาคเศรษฐกิจไทยต่อไป (Martin et al, 2004)

ดังพบหลักฐานในรายงานของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งชาติ (TDRI) เรื่อง “การจัดการแรงงานอพยพต่างชาติในระยะยาว” โดย ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และฉลองภพ สุธังกรกาญจน์ (2539) ว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศไทยมีจำนวนแรงงานข้ามชาติประมาณ 750,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 2.2 ของกำลังแรงงานในประเทศทั้งหมด ซึ่งรายงานฉบับดังกล่าวได้ประมาณการว่า แรงงานข้ามชาติเหล่านั้นมีส่วนช่วยให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติของไทยเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 0.5 หรือเท่ากับ 839 ล้านดอลลาร์สหรัฐจากผลผลิตมวลรวมประชาชาติ ณ ราคาปัจจุบันทั้งหมด 168 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือคิดเป็น 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อคำนวณจากผลผลิตมวลรวมประชาชาติ ณ ราคาคงที่ในปีพ.ศ. 2543 ทั้งหมด 120 พันล้านเหรียญสหรัฐและหากในแบบจำลอง SAM-CGE ของปีพ.ศ. 2538 ยังคงใช้ได้กับปีพ.ศ. 2548 จำนวนแรงงานข้ามชาติที่มีสัดส่วนร้อยละ 5 ของกำลังแรงงานในประเทศ มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของผลผลิตมวลรวมประชาชาติร้อยละ 1.25 หรือ 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ณ ราคาปัจจุบัน หรือ 1.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ ณ ราคาคงที่ปีพ.ศ. 2543 (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และฉลองภพ สุธังกรกาญจน์, 2539)

สอดคล้องกับรายงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เรื่อง “คุณภาพการของแรงงานอพยพในประเทศไทย: เพื่อการพัฒนานโยบาย” ที่เขียนโดย ศาสตราจารย์ฟิลิป มาร์ติน เมื่อปี 2550 นั้น เปิดเผยว่า ในปี 2550 ประเทศไทยมีแรงงานข้ามชาติ จำนวน 1,773,349 คน ซึ่งเป็นจำนวนร้อยละ 5 ของกำลังแรงงาน 36 ล้านคนในประเทศไทย ซึ่งแรงงานจำนวนประมาณ 1.8 ล้านคนนี้ คาดว่าทำงานได้รายได้ 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปีและมีส่วนในการให้ผลประโยชน์ถึงร้อยละ 6.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) และหากกลุ่มแรงงานข้ามชาติมีความสามารถในการผลิตเพียงครึ่งเดียวของแรงงานไทยที่ทำงานในแต่ละภาคการผลิต กลุ่มแรงงานข้ามชาติก็จะมีส่วนร่วมเท่ากับร้อยละ 3.1 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติในปีพ.ศ. 2548 แต่หากแรงงานเหล่านี้มีความสามารถในการผลิตเทียบเท่ากับแรงงานไทย การมีส่วนร่วมก็จะเพิ่มเป็น สองเท่าคิดเป็นร้อยละ 6.2 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ

นอกจากนี้ ความจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากการจับจ่ายใช้สอยของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยก็เป็นประเด็นที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของแรงงานข้ามชาติต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย กล่าวคือ ประเทศไทยได้รับประโยชน์อย่างมากจากสิ่งที่เรียกว่า “โบนัสทางประชากร” (Demographic Bonus) เนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการเกิดต่ำ ส่งผลให้จำนวนประชากรเด็กลดลงและส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นกำลังแรงงานมากขึ้น ดังนั้นในช่วงที่ประชากรเด็กและผู้สูงอายุมากขึ้น เศรษฐกิจไทยจึงจำเป็นและมีความต้องการแรงงานอพยพจำนวนมากเพื่อเข้ามาทดแทน ทั้งนี้ แรงงานข้ามชาติมักมีอายุอยู่ในช่วงต้นของกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่จะต้องจ่ายภาษีมากกว่าที่จะได้รับ

การสนับสนุนจากภาษี โดยในประเทศไทย ชาวต่างชาติที่มีรายได้จะได้รับเลขประจำตัวผู้เสียภาษี 10 หลักภายในระยะเวลา 60 วันหลังวันเริ่มทำงาน และได้รับการยกเว้นภาษีสำหรับรายได้ 100,000 บาทแรก ซึ่งสำหรับแรงงานข้ามชาติ หากมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนราว 8,300 บาท จำเป็นต้องเสียภาษี และแม้ว่าฐานรายได้ต่อเดือนจะไม่ถึงเพดานที่กำหนดไว้ให้เสียภาษี แต่สำหรับทุกๆ การจับจ่ายใช้สอยแรงงานข้ามชาติเหล่านั้นได้กลายเป็นผู้กระตุนเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการร่วมจ่ายภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีสินค้าและบริการอื่นๆ ที่ซื้อในประเทศไทยไปโดยปริยาย (ฟิลิป มาร์ติน, 2550: xi, 29) ซึ่งความรู้และความจริงชุดนี้แทบจะไม่ปรากฏว่ามี การเผยแพร่ขึ้นชมในสังคมไทย

นอกจากนี้ ปกป้อง จันวิทย์ (2547) วิพากษ์นโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพของการเงินการคลังของประเทศ และอีกด้านหนึ่งดำเนินไปในลักษณะของการรักษาคะแนนนิยมทางการเมืองทั้งจากในสังคมไทย และจากนานาชาติ ในฐานะการเป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ หากแต่สภาพวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มแรงงานข้ามชาติยังคงไม่มีคำตอบที่ชัดเจน

ภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีตามแนวคิดที่มาร์กซ์ได้วิเคราะห์ว่าเป็นระบบที่ตั้งอยู่บนความไม่เท่าเทียมเชิงอำนาจระหว่างนายทุนและผู้ใช้แรงงาน โดยที่นายทุนเป็นผู้ถือเอามูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) ที่เกิดจากกระบวนการผลิตที่แรงงานเป็นผู้เสียหายต่อแรงกายผลิตขึ้นมา ทั้งนี้ ชนชั้นแรงงานที่ว้าแยะแล้ว แต่ มาร์กซ์ อาจไม่สามารถจินตนาการไปถึง “กลุ่มแรงงานข้ามชาติ” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่พบโดยทั่วไปในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์ แรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้มีสถานะเป็น “พลเมือง” ของ “รัฐชาติ” นั้นๆ และต้องเผชิญชะตากรรมที่หนักหนาสาหัสกว่า ถูกขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากนายทุนของประเทศปลายทางไปจนถึงการทำร้ายร่างกายจนบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

การพัฒนาอุตสาหกรรมไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว ผ่านการขับเคลื่อน “กลไกของรัฐ” (State Apparatus) ในรูปของ “วาทกรรมนโยบายการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ” (Economic Stability Policy) เพื่อลดต้นทุนการผลิตและรักษาขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งรัฐในฐานะผู้กำหนดนโยบาย มักจะสร้างความเชื่อว่า การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ จะนำมาซึ่งความตกต่ำของเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ ทำให้เกิดอัตราเงินเฟ้อ ดังนั้น เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องรักษาอัตราค่าครองชีพและราคาสินค้าภายในประเทศ รวมถึงรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันของตลาดการส่งออกระหว่างประเทศ โดยใช้ “กลไกเชิงนโยบายเพื่อกดค่าแรงขั้นต่ำ” โดยเน้น “การขายของราคาถูก” (ต้นทุนการผลิตต่ำ) มากกว่า “การขายของที่มีคุณภาพดี” (เน้นคุณภาพการผลิตสินค้า) โดย “แรงงานเป็นผู้เสียสละ” ในขณะที่ มูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจตกอยู่กับ รัฐและกลุ่มนายทุน

นอกจากนี้ “ตัวเลขอัตราการว่างงาน” ยังกลายเป็น กลไกทางเศรษฐกิจที่รัฐและนายทุนร่วมกันใช้เพื่อบั่นทอนอำนาจต่อรองของแรงงาน กลไกดังกล่าวเปรียบเสมือน “คำขู่” ของนายจ้างที่มีต่อ “แรงงาน” ซึ่งแสดงถึงนัยยะของการมีอำนาจเหนือกว่าของนายจ้างที่สามารถเลือก “แรงงานที่มีค่าจ้างถูกกว่าได้เสมอ” เนื่องจากมีคนจำนวนมากที่ต้องการงานทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “แรงงานประเภทที่ไม่ต้องมีทักษะพิเศษ” อำนาจต่อรองยิ่งน้อยลงและตกเป็นเบี้ยล่างของระบบทุนนิยมเสรี และกลายเป็น “ผู้ถูกเลือก” ผู้

ซึ่งสูญเสีย “อำนาจในการเลือกชีวิตของตนเอง” ในท้ายที่สุด

ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศในปัจจุบันผู้กระบวนเศรษฐกิจของประเทศเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลกเสรีนิยมใหม่, องค์กรการเงินระหว่างประเทศ บรรษัทข้ามชาติ และรัฐ รวมถึงชนชั้นนำผู้กำหนดแนวนโยบายเศรษฐกิจของประเทศจึงเป็นแนวทางและมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจที่เข้มงวด (Deflationary Biased Economic Policy) โดยเน้น การรักษาอัตราเงินเฟ้อ การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การรักษาสภาพดุลบัญชีเดินสะพัด และรักษารานการลงทุนต่างชาติ ซึ่งนโยบายดังกล่าวบั่นทอนอำนาจต่อรองของแรงงานลงแต่ในทางกลับกันได้เพิ่มอำนาจในการกดทับให้กับรัฐและนายทุน

ภายใต้แนวนโยบายดังกล่าว รัฐจึงมักเลือกใส่ใจในผลประโยชน์ของกลุ่มทุนมากกว่าผู้ใช้แรงงาน อำนาจต่อรองของแรงงานจึงถูกบั่นทอนลง การเพิ่มอัตราการจ้างงาน “คน” ที่มีชีวิตและจิตใจถูกควบคุมให้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างจำกัด และที่ผ่านมามักกละเลยคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน และการถูกขูดรีดส่วนเกินทางเศรษฐกิจ ดังพบว่า การปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติอย่างผิดกฎหมายเกิดขึ้นซ้ำๆ เสมือนเป็นเรื่องธรรมดาและจะดำเนินต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ปกป้อง จันวิทย์, 2547: 85-90)

ภาคทฤษฎี: แนวนโยบายรัฐไทยว่าด้วยการทำให้ “คน” (Man) กลายเป็น “สิ่งอื่น” (The Others)

ในประเทศไทย แรงงานข้ามชาติ ถูกจำกัดโดยความหมายที่ให้ตามหลักกฎหมาย ซึ่งสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐในการจัดการกลุ่มบุคคลที่เข้ามาใหม่ในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม การเมือง ความมั่นคง และสุขภาพ ทำให้คนข้ามพรมแดนเหลือคุณค่าเป็นเพียงวัตถุแห่งการจับจอง ในฐานะของการเป็น “คนต่างด้าว” (Aliens) ซึ่งหมายถึง “ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย” และเป็น “บุคคลธรรมดาผู้ซึ่งไม่มีสัญชาติไทย”¹

ฐานคิดดังกล่าวได้รับการขยายความไปการควบคุมสิทธิในการทำงานของคนกลุ่มดังกล่าวในประเทศไทยที่ยึดโยงความเป็น “คนต่างด้าว” กับรัฐชาติสมัยใหม่ว่าด้วยเรื่องสัญชาติ (Nationality) ภายใต้วาทกรรม “แรงงานต่างด้าว” ทั้งนี้ วาทกรรมดังกล่าวแสดงนัยยะทางความหมายที่สร้างความเข้าใจต่อสังคมไทยว่าทั้ง “คนต่างด้าว” และ “แรงงานต่างด้าว” นั้น เป็นกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนไทย และถูกลามขยายตัวไปจนถึงการได้รับการแสดงภาพลักษณ์ของการเป็นตัวแทนของปัญหาสังคม การหลบหนีเข้าเมือง การค้ายาเสพติด รวมถึงการเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ เป็นต้น

นอกจากนี้ งานของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2545) เรื่อง พม่า: ศัตรูที่ไม่มีตัวตน ได้อธิบายถึง การเรียนการสอนแบบ “ประวัติศาสตร์ชาตินิยม” ก็เป็นกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐที่สำคัญที่รัฐไทยใช้ในการสร้างความเข้าใจต่อสังคมไทยแบบการสร้างศัตรูคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) เพื่อกระตุ้นเราให้เกิดความลุ่มหลงในชาติตน ในขณะที่เดียวกันก็บ่มเพาะความเกลียดชังและสร้างมุมมองต่อแรงงานข้ามชาติในฐานะที่เป็น “คนอื่น” (The Other) จนเกิดความรู้สึกเกลียดกลัวภัยจากคนต่างเชื้อชาติ (Xenophobia) และกลายเป็นปัญหาอคติทางชาติพันธุ์มาตลอดพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย สภาพการณ์เหล่านี้กด

ทับให้สังคมไทยหวาดระแวงแรงงานข้ามชาติอยู่ตลอดเวลา และกลายเป็นสังคมที่ดำรงอยู่ด้วยความกลัวและหวาดระแวง สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเสริมให้เกิดความรุนแรงทางกายภาพเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าทั้งในระดับรัฐและปัจเจก และในบางกรณีกลายเป็นความชอบธรรมด้านความรุนแรงที่เกิดกับแรงงานข้ามชาติ อาทิเช่น การถูกเหยียดหยาม การเลือกปฏิบัติ การกดขี่ขูดรีด รวมถึง ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้านต่างๆ ในท้ายที่สุด (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545)

ในช่วงปี พ.ศ. 2490-2529 เพื่อให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ มีระบบกฎหมายที่ทันสมัยเช่นอารยประเทศในแถบตะวันตก ประเทศไทยได้รับอิทธิพลการกำหนดดินแดนอาณาเขตและกฎเกณฑ์ในการกำหนดความเป็นพลเมืองของรัฐไทยที่ชัดเจนมากขึ้น กระบวนการดังกล่าวดำเนินไปใน 2 ลักษณะหลัก คือ 1) หลักเกณฑ์การรวมเข้า (Social Inclusion) ว่าด้วยการกำหนดเส้นเขตแดนเพื่อแสดงความเหมือนให้กับพลเมืองของตน บนพื้นฐานของการผูกความรู้สึกความเป็นพวกเดียวกันไว้กับความเป็นรัฐชาติด้วยการสร้าง “อัตลักษณ์แห่งชาติ” (National Identity) ทั้งนี้ ประเทศไทยได้แสดงออกถึงความพยายามในการสร้างความหมายของความผูกพันระหว่างดินแดนกับตัวบุคคล ด้วยวาทกรรม “มาตุภูมิ” (Motherland) และ “บิดุภูมิ” (Fatherland) ซึ่งว่าด้วยความสัมพันธ์แบบคนในครอบครัวที่เป็นทั้ง “แม่” และ “พ่อ” ซึ่งถือเป็น “จุดกำเนิด” ของชีวิต อันทำให้ทุกชีวิตที่อยู่ภายในพื้นที่อาณาเขตเดียวกันถูกยึดโยงเข้าด้วยกันโดยการเป็นครอบครัวเดียวกัน และ 2) หลักเกณฑ์การคัดออก (Social Exclusion) ที่ว่าด้วยความแตกต่าง หรือการอยู่นอกพื้นที่ของความเป็นพวกเดียวกันข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนข้ามพรมแดนที่มีลักษณะ “ไม่เหมือน” จะถูกทำให้กลายเป็นคนอื่นหรือสิ่งอื่นที่ไม่เข้าพวก ด้วยความชอบธรรมในการจำแนกแยกแยะ และควบคุมทางกฎหมายของรัฐปลายทางอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รับไทยมีความพยายามในการสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นอารยะประเทศ หรือ การเป็นไทยใหม่ การกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของแรงงานข้ามชาติในฐานะ “คนต่างด้าว” จึงถูกยึดโยงกับความเป็นคนไทย ที่ว่าด้วย การมีสัญชาติไทย และสิทธิใดบ้างที่คนกลุ่มดังกล่าวสามารถกระทำได้ในประเทศไทย ทั้งในส่วนของพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 รวมถึง ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322/25157 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ที่กำหนดให้คนต่างชาติที่ต้องการทำงานในประเทศไทย ต้องขอใบอนุญาตจากกรมแรงงานก่อน (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322/25157, 2515) ซึ่งประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับดังกล่าวนี้ถือเป็นฐานคิดที่สำคัญในการปรากฏขึ้นของพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 ที่มีประกาศแนบท้ายสวนอาชีพและวิชาชีพ สำหรับคนไทยไว้จำนวนรวม 39 อาชีพ หนึ่งในนั้น คือ งานกรรมกรใช้แรงงาน (พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521) และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ที่กำหนดอย่างชัดเจนในมาตรา 12 ว่าไม่อนุญาตให้คนต่างชาติเข้ามาเป็นกรรมกรในประเทศ รวมถึงการกำหนดแนวทางการจัดการตามแนวทางการสาธารณสุขที่กำหนดห้ามมิให้คนต่างด้าวซึ่งวิกลจริตหรือมีโรคอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ตลอดจนห้ามมิให้คนต่างด้าวที่ยังมิได้ปลูก

ฝึป้องกันใช้ทรัพย์สิน หรือฉีควัดขึ้น หรือปฏิบัติการอย่างอื่นตามวิชาการแพทย์เพื่อป้องกันโรคติดต่อตามที่กฎหมายบัญญัติและไม่ยอมได้รับการตรวจโรคจากแพทย์ตรวจคนเข้าเมืองไทยให้ถือว่าเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้เข้ามาหรืออยู่อาศัยในราชอาณาจักรไทย (พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522: 28)² นอกจากนี้ยังพบกฎหมายที่มีลักษณะจำแนกความปกติ และความผิดปกติของการข้ามพรมแดนจากพื้นที่หนึ่งมายังอีกพื้นที่หนึ่ง อาทิเช่น พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ซึ่งจำแนกความปกติ และความผิดปกติของการเข้าเมือง ออกเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ (1) คนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย และ (2) คนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายกล่าวคือ (2.1) เข้ามาอาศัยอยู่โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายคนเข้าเมือง (2.2) แม้เข้าเมืองถูก แต่อาศัยอยู่เกินระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต และ (2.3) แม้เข้าเมืองอย่างถูกกฎหมายและยังอยู่ในระยะเวลาที่อนุญาตให้อาศัยอยู่แต่มีกิจกรรมที่ผิดไปจากที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเมือง (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2558)

นอกจากนี้ การออกประกาศจังหวัดในช่วงปลายทศวรรษ 2540 ซึ่งเป็นผลมาจากกรณีที่มีประกาศจังหวัดเรื่องกำหนดมาตรการจัดระเบียบคนต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ที่จัดทะเบียนขออนุญาตทำงานกับนายจ้างในกิจการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลายจังหวัดของภาคใต้³ ก็มีลักษณะที่แสดงถึงความห่วงกังวลของรัฐไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติในฐานะ ภัยต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งประกาศดังกล่าวสะท้อนถึงความพยายามในการควบคุม และจัดระบบการควบคุมแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว และได้รับอนุญาตทำงานในจังหวัดดังที่มีประกาศข้างต้น และกำหนดมาตรการบางประเภทให้นายจ้าง แรงงานข้ามชาติ ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตาม ในขณะที่เดียวกันก็แสดงนัยยะถึงข้อคำถามถึงการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ของกลุ่มคนดังกล่าวที่พึงมีพึงได้ในฐานะคนธรรมดาซึ่งข้ามแดนมาทำงานทำ อาทิเช่น 1) หลังเวลา 20.00 น. ห้ามแรงงานข้ามชาติออกนอกสถานที่ทำงานหรือสถานที่พักอาศัย หากมีความจำเป็นต้องทำงานหลังเวลาห้าม หรือมีความจำเป็นเร่งด่วนอื่นๆ จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของนายจ้าง 2) ห้ามแรงงานข้ามชาติขับซั้รถจักรยานยนต์หรือรถยนต์ และห้ามเจ้าของกรรมสิทธิ์รถจักรยานยนต์หรือรถยนต์ อนุญาตให้แรงงานขับซั้รถจักรยานยนต์หรือรถยนต์ของตนเอง 3) หากแรงงานข้ามชาติมีความจำเป็นต้องใช้โทรศัพท์มือถือ ให้นายจ้างจัดทำบัญชีรายชื่อแรงงานข้ามชาติผู้ใช้โทรศัพท์พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ และชื่อนามสกุลเจ้าของเครื่องและซิมการ์ดส่งให้จังหวัดทุกคน 4) ห้ามแรงงานข้ามชาติเข้าร่วมชุมนุมนอกที่พักอาศัยตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป หากมีความจำเป็นต้องทำกิจกรรม นายจ้างของแรงงานข้ามชาติต้องออกหนังสือรับรอง และแจ้งบัญชีรายชื่อแรงงานข้ามชาติที่จะเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีรายละเอียด วัน เวลา และสถานที่ชุมนุม ชื่อและหมายเลขประจำตัวแรงงานข้ามชาติให้ชัดเจน ให้จังหวัดทราบเป็นลายลักษณ์อักษร และ 6) การอนุญาตให้ออกนอกเขตจังหวัดทำได้ 3 กรณี คือไปเป็นพยานศาลหรือถูกหมายเรียกจากพนักงานสอบสวน มีเหตุเจ็บป่วยต้องรักษานอกพื้นที่โดยความเห็นของแพทย์ และได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนที่ทำงานจากจัดหางานจังหวัดแล้ว (กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ, 2551: 18; คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่น สภานายความ, 2554: 20; อติศร เกิดมงคล, 2550)

ยิ่งกว่านั้น ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 คณะรัฐมนตรีได้มีมติผ่อนผันการจ้างงานแรงงานข้ามชาติใน 18 จังหวัด ในพื้นที่ 37 จังหวัด ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว นโยบายการควบคุมแรงงานข้ามชาติยังคงเป็นระบบการประกันตัว เพียงแต่ขยายพื้นที่ที่ผ่อนผันเป็น 54 จังหวัด และประเภทงาน 47 กิจกรรม รวมถึงมติ ครม. เดือนสิงหาคม 2543 ที่ยังคงมีมติให้คงจำนวน พื้นที่ และกิจกรรมที่จะได้รับอนุญาตไว้เท่าเดิมตามมติ ครม.ปี 2542 เพื่อยืนยันนโยบายที่ว่าจะไม่ให้มีการเพิ่มจำนวนแรงงานต่างชาตินอกจากที่มาจดทะเบียนในปี 2542 รวมถึงการกำหนดให้มีการควบคุม สอดส่อง และตรวจตราโดยรัฐมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้ 1) ให้แรงงานข้ามชาติทำงานได้เฉพาะงานกรรมกร 2) แรงงานข้ามชาติต้องไม่มีสมาชิกในครอบครัวติดตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการตรวจสุขภาพแรงงานหญิงแล้วพบว่ามีการตั้งครรภ์ก็จะถูกส่งกลับประเทศทันที รวมถึงการกำหนดมาตรการควบคุมแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ ระนอง ระยอง พังงา ภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี มีการห้ามออกจากที่พักหลัง 4 ทุ่ม ห้ามใช้โทรศัพท์มือถือ ห้ามรวมกลุ่มเกิน 5 คน ห้ามขับรถ แม้กระทั่งห้ามกระทำกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม หรือศาสนาของตนเอง (กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ, 2552, หน้า 18; คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติ และผู้พลัดถิ่น สภานายความ, 2554, หน้า 20; อติศร เกิดมงคล, 2555, หน้า 7)

ทั้งนี้ การออกประกาศจังหวัดดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นฐานคิดของรัฐไทยที่ไม่ได้ตระหนักว่า มาตรการดังกล่าวเป็นการเลือกปฏิบัติและตอกย้ำอคติที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ เป็นการนำไปสู่ความขัดแย้งและเพิ่มความเกลียดชังกลุ่มที่แตกต่างจากคนไทย ซึ่งขัดแย้งกับความต้องการและการประกาศแนวนโยบายของรัฐไทยที่มุ่งให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ แต่อย่างไรก็ตาม การออกประกาศจังหวัดหลัง พ.ศ. 2540 กลับแสดงถึงความย้อนแย้งของวิธิตัดและการกำหนดนโยบายที่เลือกปฏิบัติของรัฐไทยที่มีต่อคนข้ามชาติ หรือบุคคลที่ถูกถือว่าเป็น "คนอื่น" (The Others) สำหรับสังคมไทย นอกจากนี้ นโยบายและประกาศจังหวัดดังกล่าวได้สร้างทัศนคติในแง่ลบและสร้างความหวาดกลัวต่อแรงงานข้ามชาติ ขัดแย้งกับหลักการสิทธิมนุษยชน สิทธิแรงงานและอนุสัญญาต่างๆ ที่ประเทศไทยได้ให้การรับรองและเป็นสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกนโยบายเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติ หรือคนต่างชาติเพียงกลุ่มเดียว คือ พม่า ลาว และกัมพูชา เป็นหลัก

ภาคปฏิบัติ: เรื่องราวชีวิตและประสบการณ์ว่าด้วย “การกดทับ” (Subalternity) ของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย

แม้ว่าความต้องการแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยจะมีตัวเลขที่สูงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการมี “แรงงานข้ามชาติ” และในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย และมีความจำเป็นมากขึ้นในชีวิตประจำวันของสังคมไทย แต่

การดำเนินชีวิตภายใต้ฐานคิดแบบการทำให้เป็นอื่น ทำให้แรงงานข้ามชาติต้องดำเนินชีวิตด้วยความยากลำบาก และบางคนโชคร้ายที่ได้รับการปฏิบัติเฉกเช่นเดียวกับ “สัตว์” (Animal) ที่ไม่ใช่ “คน” (Man) ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวยังถูกกระทำซ้ำเหมือนกับแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ไม่ใช่คนในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งได้ลูกกลม และขายยั่วตัวไปสู่อุตสาหกรรม โดยใช้ “ความรุนแรง” ด้วยการทำร้ายร่างกายในหลากหลายกรณี อาทิเช่น การกีดกัน ละเมิดสิทธิ การถูกละเลยจากเครือข่ายทางสังคม และเครือข่ายทางสุขภาพและระบบที่ให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย เป็นต้น

งานของนิค ดันลอป (2554) เปิดเผยถึง “ความไม่มีตัวตน” ของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย โดยเสนอว่า ชีวิตของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยเป็นชีวิตที่ยากลำบาก และมีความเปราะบางต่อการถูกใช้หาประโยชน์มากที่สุด ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดของ ชะตากรรมและความรุนแรงที่กลุ่มแรงงานข้ามชาติต้องพบเจอได้ใน 4 ส่วนใหญ่ๆดังนี้ 1) ความไม่มีตัวตนเชิงโครงสร้าง: ถึงแม้จะมีระบบการสรรหาที่อนุญาตให้แรงงาน จากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้อย่างถูกกฎหมาย แต่ระบบเหล่านี้ใช้เวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งแรงงานข้ามชาติจำนวนมากเข้ามาในประเทศไทยแบบไม่เป็นทางการและผิดกฎหมายโดยมีนายหน้าคอยช่วยเหลือดำเนินการ นอกจากนี้ยังรวมถึง ความรู้ไหลของระบบใบอนุญาตทำงานที่ทำให้แรงงานข้ามชาติเหล่านี้กลายเป็นนักโทษของระบบ ซึ่งแทนที่ระบบจะช่วยปกป้องพวกเขา กลับเปิดช่องให้แรงงานข้ามชาติถูกเอารัดเอาเปรียบ ด้วยการยึดใบอนุญาตทำงานจากนายจ้างในฐานะตัวประกัน เพื่อป้องกันไม่ให้แรงงานฯ หลบหนี และบังคับให้ทำงานจนกว่าจะครบจำนวนหนี้สินเพื่อไถ่ตัวเองออกไป 2) ความรุนแรงทางกายภาพ: การถูกควบคุมเหมือนทาส การถูกกักขังไว้บนเรือเป็นระยะเวลาสั้น การถูกตีและถูกทำร้ายรวมถึงถูกฆาตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เป็นผู้หญิง ซึ่งประมาณร้อยละ 50 ถูกใช้หาประโยชน์ และถูกทำร้าย ถูกข่มขืนและล่วงละเมิดทางเพศ 3) ความรุนแรงเชิงการขูดรีดทางเศรษฐกิจ: การถูกทำให้เป็นหนี้สินนายหน้าและต้องทำงานชดเชยหนี้สินจนกว่าหนี้จะหมด แรงงานข้ามชาติบางรายไม่เคยได้รับค่าจ้างและถูกบังคับให้ทำงานเกิน 10 ชั่วโมงต่อวัน และมีวันหยุดเพียงหนึ่งวันในหนึ่งเดือน อีกทั้งนายจ้างจำนวนมากมักจ่ายค่าจ้างต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำและไม่จ่ายค่าล่วงเวลา เป็นต้น 4) ความเป็นอื่นในระบบสุขภาพ: แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ไม่ทราบสิทธิด้านสุขภาพ มีการศึกษาน้อยและไม่รู้วิธีในการป้องกันและดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและมีความเปราะบางต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมถึงเอชไอวี การต้องอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะที่มีความแออัด ส่งผลต่อการแพร่กระจายของวันโรค ซึ่งยากแก่การติดตามหรือควบคุม เนื่องจากแรงงานข้ามชาติมีการเคลื่อนย้ายอยู่เสมอ และมักอยู่ในที่ห่างไกลและเข้าถึงยาก การไม่ได้รับบริการหรือข้อมูลทาง ด้านอนามัยเจริญพันธ์และการวางแผนครอบครัวในภาษาของพวกเขา ความไม่ครอบคลุมของระบบประกันสุขภาพ นอกจากนี้แรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานและทำประกันสุขภาพไม่ได้ จึงมีความจำกัดในการเข้าถึงบริการสุขภาพของรัฐ และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสูง หน่วยงานสาธารณสุขของรัฐเองก็ไม่สามารถส่งเสริมสุขภาพ ควบคุมโรค และติดตามรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งความเจ็บป่วยของแรงงานและผลกระทบต่อสังคมรอบข้าง เป็นต้น (นิค ดันลอป,

2554: 8-10; ชวิญชีวัน บัวแดง, 2551: 146)

ซึ่งประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับความจริงที่พบจากการศึกษาของศูนย์ศึกษาการย้ายถิ่น สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2554) เรื่อง ชีวิตจริงที่ไม่ถูกมองเห็นของเหยื่อการค้ามนุษย์ในประเทศ ที่บอกเล่าเรื่องราวของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ 12 กรณีจากประเทศพม่าที่ถูกกระทำจนเขาเหล่านั้นรู้สึกเหมือนกับ “ไม่ใช่คน” และทนอยู่ภายใต้สภาวะของการเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ ผู้เสียหายที่ “ไร้ตัวตน” ประกอบด้วย 1) การจำกัดพื้นที่ โดยให้อยู่เพียงที่ทำงานและที่พักอาศัยเท่านั้น เสรีภาพในการเดินทางไปไหนมาไหนถูกจำกัด เช่น ถูกบังคับให้ทำงานเฉพาะในโรงงานที่มีร้านขายอาหารและข้าวของเครื่องใช้อื่นๆ เปิดขายเพื่อเพื่อให้คนงาน อยู่เฉพาะในโรงงานและห้ามไม่ให้ออกไปข้างนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรือประมง ที่ส่วนใหญ่อยู่ในทะเล จึงมีโอกาสน้อยมากที่จะติดต่อขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น หรือไม่มีโอกาสหลบหนี 2) การถูกทำให้เป็นหนี้ ผ่านนายหน้าในกระบวนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติแบบผิดกฎหมาย โดยนายจ้างจะทำหน้าที่เป็น “ผู้ลงทุน” “ให้ก่อน และให้แรงงานข้ามชาติชดใช้โดยหักจากค่าแรง ซึ่งนายหน้าใช้ภาระหนี้สินเป็นเงื่อนไขในการบังคับควบคุม หรือกระทำทารุณอย่างต่อเนื่อง ทั้งๆที่แรงงานเหล่านั้นอาจจ่าย ‘หนี้’ คืนเต็มจำนวนแล้ว หรือบางคนก็ไม่สามารถรู้ได้เลยว่าภาระหนี้สินของตนคงเหลืออยู่จำนวนเท่าไร และต้องทำงานชดใช้ไปอีกนานเท่าใด รวมถึงบางคนจ่ายหนี้คืนให้หมดแล้วแต่ก็ยังถูกบังคับให้ทำงานต่อ 3) การถูกขูดรีดค่าแรง ภายใต้เงื่อนไขการจ้างงานที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีความชัดเจน และขึ้นอยู่กับนายจ้าง ในฐานะที่เป็นผู้จะควบคุมและตัดสินใจชีวิตของกลุ่มแรงงานข้ามชาติเหล่านั้น อาทิเช่น การหักเงินไว้เป็นค่าอุปกรณ์ ป้องกันในการทำงาน เช่น หมวก หน้ากาก หรือเสื้อ, การจ่ายค่าจ้างรายเดือนในทุก 50 วัน, การต้องทำงานนานหลายชั่วโมง เพื่อให้ได้ค่าจ้างที่น้อยมาก รวมถึงการทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง เป็นต้น 4) ความรุนแรงทางกายภาพ การล่วงละเมิดทางเพศ การถูกข่มขืน และการทำร้ายร่างกาย ทุบตี และเตะต่อย รวมถึงการถูกทำโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรือประมง เมื่อลูกเรือบางคนทำงานไม่ได้แล้ว หรือทำไม่ไหวก็จะถูกโยนลงทะเล และหากมีผู้พยายามหนีและถูกจับได้ ก็จะถูกพาขึ้นเรือไปมัดไว้กับเสาให้เท่าเช่น้ำ แล้ว ใช้ไฟฟ้าช็อตจนตาย ถูกจี้ด้วยบุหรี ถูกเอาตัวไปท่ายเรือก่อนยิงซ้ำที่หัว เป็นต้น 5) การมีคุณภาพชีวิตต่ำ ที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ ต้องอยู่รวมกันมากๆ ในห้องแคบๆ “ชุมชนแออัด” รวมถึงความเสี่ยงในการทำงานที่ขาดอุปกรณ์ป้องกันเมื่อต้องทำงานที่มีลักษณะเสี่ยงหรือต้องการทำงานในที่สูง นอกจากนี้ ยังอยู่ห่างจากระบบสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ 6) การตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างนายจ้าง นายหน้า และเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงการถูกเลือกปฏิบัติจากตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากไม่มีเอกสาร การเข้าเมืองไม่ถูกต้อง และกลัวว่าจะถูกจับ ทำให้ถูกข่มขู่ ถูกทำร้าย หรือถูกส่งกลับประเทศ (ศูนย์ศึกษาการย้ายถิ่น สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554)

เครือข่ายการย้ายถิ่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (2556) ได้ทำการศึกษาเชิงลึก เรื่อง การจับ การกักขัง และการส่งกลับแรงงานข้ามชาติ ผลการศึกษาสะท้อนถึงนโยบายและการปฏิบัติกรณีการจับ กักขัง และส่งกลับของรัฐไทยที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปกติและเป็นประจำ หากแต่การละเมิด การทุจริตและการไม่เคารพเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ของแรงงานข้ามชาติยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่ลดน้อยลง อีกทั้ง กระบวนการต่างๆ ยังคงเป็นแบบเฉพาะกิจซึ่งขัดแย้งกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ 1) การจับ : ที่ดำเนินการในลักษณะของการตรวจค้นคนเข้าเมืองแบบตามอำเภอใจ ซึ่งแรงงานข้ามชาติจำนวนมากถูกจับทั้งๆที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานหรือเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 2) การกักขัง : ซึ่งในขณะที่ถูกกักขัง แรงงานข้ามชาติได้รับการปฏิบัติด้วยวิธีการที่แตกต่างหลากหลาย ถูกกักขังในสถานกักขังแต่ละประเภทต่างกันไป และระยะเวลาในการถูกกักขังที่ต่างกัน ซึ่งมีกรณีการทำร้ายร่างกายและการละเมิดทางเพศเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน 3) การส่งกลับ : ระหว่างการส่งกลับ แรงงานข้ามชาติเล่าถึงการที่ต้องถูกอัดเข้าไปอยู่ในรถเก่าๆ ที่คนขับขับชื่ออย่างอันตราย และปฏิเสธที่จะหยุดพักเพื่อให้พวกเขาได้กินอาหาร ดื่มน้ำหรือเข้าห้องน้ำ เป็นต้น (เครือข่ายการย้ายถิ่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, 2556: 6-8)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่า แรงงานข้ามชาติ จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่สำคัญสำหรับรัฐและนายจ้าง แต่การดูแล ปกป้อง รักษา และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าวยังคงถูกตั้งคำถาม และสวนทางกับการเกิดขึ้นอย่างซ้ำๆของเหตุการณ์ความรุนแรงเสมือนเป็นกิจวัตรประจำวันที่ “คน” พึ่งปฏิบัติต่อ “สัตว์” ที่สามารถละเว้นความสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นคน” (Human Dignity) ได้เสมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

สรุปและเสนอแนะ

แรงงานอพยพจำนวนมากจากประเทศเพื่อนบ้านละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอน มาด้วยความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีกว่า และมีส่วนสำคัญในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับตนเองและสังคมไทย แต่กลับพบว่า การเดินทางข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติ กลับนำไปสู่ความโชคร้ายที่ปลายทาง ถูกขูดรีดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ถูกหลอกลวงเลือกปฏิบัติ และถูกกระทำความรุนแรงทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ

กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างซ้ำๆ ภายใต้การปลุกฝัง และการผลิตซ้ำความรู้ความเข้าใจที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ ด้วยนัยยะเชิงสัญลักษณ์ของความไม่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) กระบวนการทำให้เป็น “สัตว์” (Animalization) ทั้งในรูปของ ประวัติศาสตร์ชาตินิยมแบบการสร้างศัตรูคู่ตรงข้ามหรือการสร้างภาพตัวแทนของความเป็นอื่นของสังคมไทย, 2) กระบวนการทำให้เป็น “สิ่ง” (Thing) (สร้างประโยชน์) ทางเศรษฐกิจ (Economicalization) ที่เน้น “ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” ที่จะได้รับจากการจ้างงานกลุ่มแรงงานข้ามเป็นหลัก ทำให้แนวนโยบายภาครัฐที่ออกมานั้นจึงมุ่งเน้น “การรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ” มากกว่าการให้ความสำคัญและเคารพแรงงานข้ามชาติในฐานะของ “คน” และ 3) การอยู่ภายใต้ภาวะการถูกกดทับ (Subalternity) ที่ดำเนินไปทั้งในส่วนของกลไกของแนวนโยบายแบบชาตินิยม (Nationalism) ทั้งในส่วนของนโยบายรัฐและกฎหมายที่มีลักษณะแบ่งแยก และกีดกัน “ความเป็นอื่น” นำไปสู่การเลือกปฏิบัติ และตอกย้ำอคติที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ จนลูกกลามกลายเป็นความขัดแย้งและลูกกลามขยายตัวจนกลายเป็นเหตุรุนแรงที่พึ่งกระทำต่อ “แรงงานข้ามชาติ” ในท้ายที่สุด

ดังนั้น ในการพิจารณา “แรงงานข้ามชาติ” ในฐานะของคน จำเป็นต้องมีการศึกษาเชิงลึกเพื่อเปิดเผยถึงความสัมพันธ์ระหว่างการนิยามปัญหาตั้งต้นในการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อการเป็นอื่น และมีผลให้เกิดภาวะการถูกกดทับในแรงงานข้ามชาตินอกจากนี้ยังจำเป็นต้องเปิดเผยถึงกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ การต่อรอง ต่อต้าน ขัดขืน ที่แรงงานข้ามชาติเหล่านั้นประยุกต์เพื่อให้อาจสามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้ภายใต้ภาวะการถูกกดทับดังกล่าว เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจชุดใหม่ให้สังคมไทยได้เข้าใจ และรับรู้ถึงศักดิ์ศรีความเป็นคนของแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ด้วยเรื่องราวและประสบการณ์ของพวกเขา นอกจากนี้ ข้อมูลที่ไต่ถามยังสามารถสะท้อนถึงความเหมาะสม และความมีประสิทธิภาพในการกำหนดทิศทางของนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อคนกลุ่มดังกล่าวได้อีกทางหนึ่ง

Notes

¹ ดูพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ ได้ให้นิยามความหมาย คำว่า “คนต่างด้าว” หมายความว่า ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ ได้ให้นิยามความหมาย คำว่า “คนต่างด้าว” หมายความว่า บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (24 กุมภาพันธ์ 2522). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 2 หน้า 28.) ตัวอย่างเช่น การออกประกาศจังหวัดภูเก็ต ลงวันที่ 19 เดือนธันวาคม 2549, ประกาศจังหวัดระยอง ลงวันที่ 16 เดือนกุมภาพันธ์ 2550, ประกาศจังหวัดระนอง ลงวันที่ 27 เดือนกุมภาพันธ์ 2550 และประกาศจังหวัดพังงา ลงวันที่ 9 เดือนมิถุนายน 2550 เป็นต้น

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ. (2551). รายงานการวิจัยการจ้างแรงงานข้ามชาติตามพระราชบัญญัติของหน่วยงานต่างด้าวกับการจัดบัญชีรายชื่ออาชีพสำหรับคนต่างชาติ. ชุดโครงการ "การเสริมสร้างศักยภาพในด้านสิทธิของแรงงานอพยพสำหรับข้าราชการ นายจ้าง แรงงานอพยพชาวพม่าและชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย". องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน สำนักงานกรุงเทพฯ ประเทศไทย

กองวิจัยการตลาด กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, กองวิจัยตลาดแรงงาน. (2555). รายงานผลการศึกษาแนวโน้ม ความต้องการแรงงานในช่วงปี 2553 - 2557. กระทรวงแรงงาน, กรุงเทพฯ

ขวัญชีวัน บัวแดง. (2551). สุขภาพของแรงงานข้ามชาติกับการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของรัฐ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 20 (1): 145-172

คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติผู้ไร้สัญชาติแรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่น สภาทนายความ. (2554). นโยบายและมาตรการ การแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิธีรภัฏไทย.

เครือข่ายการย้ายถิ่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. (2556). การจับ การกักขัง และการส่งกลับแรงงานข้ามชาติ. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 6-8

ฉลองภพ สุตังกรกาญจน์ และยงยุทธ แฉล้มวงษ์. (2539). การจัดการแรงงานอพยพต่างชาติในระยะยาว. กรุงเทพฯ ; สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

นิค ดันลอป. (2554). ชีวิตที่ไร้ตัวตน : เรื่องราวชีวิตของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิธีรภัฏไทย

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). ว่าด้วย "การเมือง" ของประวัติศาสตร์และความทรงจำ: กรุงเทพฯ : มติชน

- ปกป้อง จันวิทย์. (2014). *เศรษฐศาสตร์แนวมาร์กซ์กับบทวิเคราะห์ว่าด้วยชนชั้น*. สืบค้น
เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560 จาก <http://pokpong.org/writing/marxism-on-class/>
- ปกป้อง จันวิทย์. (2547). *คนไม่ใช่สัตว์เศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ : Openbooks.
- พันธุ์ทิพย์ กาณูจนะจิตรา สายสุนทร. (2558). *การประชุมคณะกรรมการปฏิรูป
การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ครั้งที่ 37* วันจันทร์ที่ 20
กรกฎาคม 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560 จาก [http://
www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/edu/download/article/
article_20150722155337.pdf](http://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/edu/download/article/article_20150722155337.pdf)
- ฟิลิป มาร์ติน. (2550). “*คุณูปการของแรงงานอพยพในประเทศไทย: เพื่อการพัฒนา
นโยบาย*”. กรุงเทพฯ: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO). หน้า xi, 29
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2545). *เกษตรทั่วไป 3*. เอกสารการสอนชุดวิชา
เกษตรทั่วไป 3 : สัตว์เศรษฐกิจ เล่ม 1 : หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : ฝ่ายการ
พิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วัชรพล พุทธรักษา. (2560). *Gramsci and the Politics of Cultural (and Political
Economy) กรณีศึกษาการเมืองของวัฒนธรรม (รวมถึงเศรษฐกิจการเมือง)*.
โพ้นพรมแดนความรู้. เชียงใหม่: ภาควิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อสาร
Media and Design คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วัชรพล พุทธรักษา. (2016). *บทบรรณาธิการ II ว่าด้วยลัทธิมาร์กซ์/มาร์กซิสต์
(Marxism)*. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 12 (2): 11-18.
- วัชรพล พุทธรักษา. (2557). *บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมชิ (A
SURVEY OF GRAMSCI'S POLITICAL THOUGHT)*. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์สมมติ.
- ศูนย์ศึกษาการย้ายถิ่น สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2554). *ชีวิต
จริงที่ไม่ถูกมองเห็นของเหยื่อการค้ามนุษย์ในประเทศไทย*. นครปฐม : สถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- สาโรช คำเจริญ. (2542). *อาหารและการให้อาหารสัตว์ไม่เคี้ยวเอื้อง*. ภาควิชาสัตว
ศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554). *คำนิยามข้อมูลสถิติการเกษตร*. กรุงเทพฯ :
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อดิสร เกิดมงคล. (2550). *มายาคติชาติพันธุ์: ปัญหาแรงงานข้ามชาติ ข้ามมาทำไม ?*.
สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560 จาก [http://oknation.nationtv.tv/blog/
subaltern/2007/10/27/entry-3](http://oknation.nationtv.tv/blog/subaltern/2007/10/27/entry-3)

Translated Thai References

- Archavanitkul, K. and Vajanasara, K. (2008). *Employment of Migrant Workers under
the Working of Aliens Act 2008 and the List of Occupations Allowed to
Foreigners*. Bangkok : IOM.
- Buadaeng, K. (2008). Health of Migrant Workers and the accessibility to gov-
ernmental health services. *Journal of Social Sciences* Chiang Mai Univer-
sity, 20 (1): 145-172.
- Buddharaksa, W. (2014). *A Survey of Gramsci's Political Thought*. Bangkok: Som-
madhi

- Buddharaksa, W. (2016). Editorial II Marxism. *Journal of Social Science Naresuan University*, 12 (2): 11-18.
- Buddharaksa, W. (2017). Gramsci and the Politics of Cultural (and Political Economy). In Sorayut Aiemueayu (ed.). *Phon phromdae khwamru* Department of media arts design, Faculty of Fine arts. Chiang Mai University. Chiang Mai : Chiang Mai University.
- Dunlop, N. (2011). *The immaterial self: A life story of migrant workers in Thailand*. Bangkok : Rak Thai Foundation.
- leosiwong, N. (2002). *With "politics" of history and memories*. Bangkok : Matichon.
- Junvith, P. (2004). *People are not economic animals*. Bangkok : Openbooks.
- Kajarern, S. (1999). *Food and Feeding Non-Ruminant*. Department of Animal Science, Khon Kaen University. Khon Kaen : Khon Kaen University.
- Kerdmongkol, A. (2007). *The Myths of Racism: the problem of migrant workers Why did they come?.* Retrieved June 6, 2017 from <http://oknation.nationtv.tv/blog/subaltern/2007/10/27/entry-3>
- Mahidol Center for Migration Studies Institute for Population and Social Research. (2011). *The real life that cannot be seen of human trafficking's victims in Thailand*. Nakhon Pathom : Mahidol University.
- Marketing Research Division, Department of Employment, Ministry of Labour. (2012). *Trend Report Demand for labor during 2010 – 2014*. Bangkok : Ministry of Labour.
- Martin, M. (2007). *Towards Effective Temporary Worker Programs: Issues and Challenges in Industrial Countries*. Bangkok: ILO: xi, 29.
- Mekong Migration Network. (2013). *The arrest, detention and deportation (ADD) of migrant workers*. Chiang Mai : Chiang Mai University.
- Office of Agricultural Economics. (2011). *Definition of Agricultural Statistics Data*. Bangkok : Office of Agricultural Economics Ministry of Agriculture and Cooperatives:
- Saisunthorn, K, P. (2014). *37th Meeting of the Commission of Education Reform and Human Resource Development* . Retrieved June 6, 2017 from http://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/edu/download/article/article_20150722155337.pdf
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2002). *General Agriculture 3*. Learning Materials, General Agriculture 3 : Economic animals 1 : Unit 1-7. Non-thaburi : Sukhothai Thammathirat Open University Publishing.
- Sussangkarn, C. and Chalamwong, C. (1996). *The management of foreign migrant workers in the long run*. Bangkok: TDRI.
- The Human Rights Sub-Committee on Ethnic Minorities Stateless, Migrant Workers and Displaced Persons, The Lawyers Council of Thailand. (2011). *Policy and Measure for Resolving Migrant Worker's Problem*. Bangkok : Rak Thai Foundation.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

- Brown, W. (2015). *Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution*. USA: MIT Press.
- Crehan, K. (2016). *Gramsci's Common Sense: Inequality and Its Narratives*. London : Duke University Press
- Gramsci, A. (1971), *Selections from the Prison Notebook*, In Quintin Hoare & Goffrey Nowell (eds. and trans.). London, Smith, Lawrence and Wishart.
- Green E. Marcus. (2011). "Subaltern Politics," In George Thomas Kurian et al.

- (eds.) The Encyclopedia of Political Science. Washington, DC: CQ Press
- Harvey, D. (2007). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Martin , P. (2004). *Thailand: Improving the management of foreign workers*. International Organization for Migration and International Labour Office. Bangkok. In collaboration with Asian Research Center for Migration (ARCM), Institute for Population and Social Research (IPSR), and Thailand Development Research Institute (TDRI). Retrieved 9 July 2017 from www.ilo.org/public/english/region/asro/bangkok/library/pub15.htm
- Marx, K. (1887). *Capital: A Critique of Political Economy*, vol. 1. New York, NY: International Publishers, p, 71-76, 127-129. Retrieved July 9, 2017 from <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1867-c1/>
- Modonesi, M. (2014). *Subalternity, Antagonism, Autonomy: Constructing the Political Subject* (Adriana V. Rendón Garrido and Philip, trans.). London: Pluto Press.
- Shenk, T. (2015). *Booked #3: What Exactly Is Neoliberalism?*. Retrieved July 9, 2017 from <https://www.dissentmagazine.org/blog/booked-3-what-exactly-is-neoliberalism-wendy-brown-undoing-the-demos>

